

d'humor més fi que popular (pessimista moderat) molt recitat després, que degué escriure ben d'hora, c. 1848, quan el jove catalanista, d'uns 23 anys, a penes s'havia mogut de Mallorca va repetint a la rima en un to com obsessiu una indiferència afectada davant fets propis per a un crescendo d'inquietud «Mon marit se n'és anat --- / Això *rai!* / Que se'n vaja a la bona hora / --- Això *rai!* / bon vent i la barca no va! / --- / l'home *rai!* / ---» (*Antol Poet* 1975, pp 96, 97, 99)

Com que el fascicle d'*AlcM*, acabat de sortir, posava que és «pir-or, or, occ » i «bal », havent-li jo demanat aclariment, em contestava En Moll, 14-iv-1958: «us puc dir que és ben viu a Menorca i no és desconegut a Mallorca, encara que s'usa molt menys ací que a l'altra illa; de l'ús d'aquesta interj. a Eiv. no tinc dades segures, però em sembla que és nul o molt escàs; en val, que jo sàpiga, no s'usa *rai!*; quant a l'etimologia no la veig gens clara» (cf.. «más usado en Cat. que en Mall», TForteza, *Gram Cat*, p 403, no és en els *DFgra*, *DAmen*, FebrCard)

Passim, en els escr. Renaix, ja en l'*Atl* «--- jove Espanya --- / de l'Atlàntida al veure't hereva, en son enterro / los pobles que't festejan digueren —Ella *ray!* / què importan a l'abella los trossos de ton gerro, / si, flor dels vinentes segles, los quedas tu» — Mes ay! / quan l'huracà ---» (I, 19b, ja original de 1877, perdut aquí l'esbós de 1867) O en les Rondalles populars que ens contà ell mateix, en el diàleg familiar i pagès: «això *ray*, feu-me'l venir!», «De consells axis *ray!* també 'n donaria jo !» (ed Pop, 140, 160) «Jayo, bon jayo, entrauu, entrauu / só viuda y pobre, això no hi fa! / En esta pedra o en aquell jas, / menjau de gana un mos de pa, / ab molta pena anam passant / quan ell hi era, oh, allavors *ray!*», MilàF (*Darers Càstics*, v. 34, *O Cat*, Gili, 303) «Allò era un viure del puday! y encara, si la gasòfia hagués anat ra benta *ray!*, mes és el cas qu'ab el caldo de l'olla s'hi podia batejar ---», MrnVayreda (veg la cita a *RA-BENT*). Si tot això és del Nord oriental, també abunda en la ploma de gent de cap a l'Ebre: «no l'hau sentit mai la cantalla de la missa de les castanyetes? Això *rai!* escolteu me en atenció, i desseguida la sabreu», Vergés Paulí (*Espurnes* v, 19).

La variant *arra!*, que ja hem vist, l'he sentida més a gent de fora Barcelona, potser més de la banda NE, però també corregué força a Bna, sobretot en un ambient més casolà, de gent menys fina. els obrers i jovent polític de presos en l'agafada de Montjuïc, conjecturen. «Corria la veu de que, an els que estàvem a baix, no 'ns farien res. —Nosaltres *arra!* els de dalt [al Castell] són els que rebran aquells, aquells ---», Coromines (*Presons Imag*, 21) (mentre que a cap altra obra no ho posa així, p. ex., un cas entre noies educades a *Les Llàgrimes de St Llorenç*), «Jo no me n'aniria pas al llit sense llegir lo diari --- —Sense sopar, no't sabrias adormir, que 'l diari *array!*», «festes *array!* n'està tan enderiada la Beatriu», «si no menjem llus, menjarem xanguet! Ab salut *array*, tant me plau una cosa com l'altra!», en el vell ambient popular bar-

ccioní de *La Colla del Carret* (VIII, p 78) i de *L'Auca de la Pepa* (pp 112 182) de Pons i Massaveu Tanmateix l'exemple de Pitarra ens mostra que tant o més que l'ambient plebeu o casolà, es tracta, en *rai* i *arra!*, d'un to molt afectivament emfàtic (frequent en l'expressió popular)

La noció implicad i és quasi constantment de resignació, conformitat tèbia, selvetat que es fa d'aplicació a una cosa marcant-la com acceptable o menys indesitjable envist una altra, no reforç, o expressió més calorosa, ni hi ha generalment intensificació Almenys això és la cosa tradicional En *arra!* pot haver-hi ajudat una aglutinació (< *ah!* *rai!*), però hi ha molt més que això

Estic segur que en la meua joventut jo no havia sentit mai, a ningú ni enlloc, l'expressió *malament rai!* Sí, i cada cop més, des de poc després de 1950 En tot cas això havia estat sempre ben estrany a Barcelona, però és que ja abans dels anys 40 jo havia freqüentat molt la Catalunya rural, escoltant de veres gent rústica de quasi tot el Princ El 1956 vaig sentir-ho dir, pertot i sovint, a tota la zona Urgell-Segarra-Noguera *mala ment rai!* 'aleshores sí que va oïment!» Encara que no tant com allà, ho he anat oïnt després, una mica a tot el Princ — no, però, fora de gent de parlar pagès o popular

Aquí hi ha intensificació sobretot, o només, pejorativa *Misèria rai!* (n'hi ha molta) sento en el Pallars 1959, després també algun cop en el Maresme i fins a l'Alta Cerdanya Excepcionalment, en els anys 70, ho arribo a sentir a algú de llenguatge distingit però aquest gran i savi amic ho digué amb un somriure burleta i bonjan, que suggeria una expressió vulgar, percebuda com a impròpia, neològica, introduïda per gent més jove, que s'ha de comentar amb indulgència, ben viva ja, però no digna d'imitació, si no és humorística. Em sembla clar que no és més que un torciment progressiu de l'«això *rai!*» tradicional, a còpia de servir-se'n eufèmicament en mala part: *Ganes rai!*, com si diguéssim: 'el pocaverçonya, a qui no ho hem de per metre, ho desitja moltíssim, el que és de ganes en té!', però no és això. sinó merèixer-ho. '. O bé: 'si li ho deixem fer que . *rai!*... que ja anirem malament!' Doncs: *malament. rai* . > *malament rai!* 'malament de debò'.

En efecte les desviacions del *rai* antic i arrelat, eren i han estat fàcils. I s'hi pot arribar per diferents camins Per diversos costats un s'hi acostava a una ponderació, sense que fos en si intensificació, però s'acosta a aqueix *rai* que podem dir neològic (no consessiu). Així en una peça de Pitarra, de les més antigues i força popularxera, però no llenguatge roí; al revolucionari amenaçat: «P. Doncs fuig a Fransa! / J. Bo! Perquè ells guanyessin? / Si ho féssim així *ray*, prou se'n riurian; / lo que ara havem de fé és treballar y fora!» («L'Esquella de la Torratxa», *Gat* 1, 54 notem-hi *havem*, parlar conservador); «aquell metge l'hauria curada, però ara *rai!* és mort ---», Massó i Torrents, *Croquis Pir* II, 57

En els *Fablels Calhols* (parlar una mica massa . afectiu, de verdellós enllà: *calhol* 'groc verdós') del